

Dzięki recenzowanej pracy posiadamy nowe informacje o kulturze książki na dworach Wazów. Ta publikacja pozwala też wnikliwiej spojrzeć na kulturę intelektualną i polityczną dworu królewskiego. Autorka nie mając wzorców postępowania badacza, przetrąca szlaki dla innych badaczy.

Antoni Krawczyk

Adam F. Baran: Bibliotekarz z Dzikowa: dr Michał Marczak (1886-1945). Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne 1994, 112 s.

Dr Michał Marczak był jednym z wielu bibliotekarzy polskich, zasłużonych dla ratowania zbiorów bibliotecznych w okresie pierwszej i drugiej wojny światowej. Związawszy swe losy z rodziną Tarnowskich oraz utworzoną przez nich biblioteką w Dzikowie, odegrał ważną rolę w opracowaniu i zabezpieczeniu zgromadzonego w niej księgozbioru. Postaci tej poświęcono szereg artykułów prasowych oraz innych publikacji, nie powstała jednak jego szczegółowa biografia. Obecnie A. F. Baran stara się tę lukę wypełnić.

Książka składa się z pięciu części: słowa od autora, biografii, aneksów, bibliografii i indeksu osobowego. Całość uzupełniają fotografie zamieszczone na końcu wydawnictwa.

W pierwszej części *Od autora* A. Baran przedstawia pobudki, które nim kierowały przy podjęciu prac badawczych nad postacią dr. Marcza. Głównym motywem zdaje się być fakt, iż związany on był z terenem, na którym i sam autor pracuje. Dr Michał Marczak oprócz tego, że był bibliotekarzem, znany był jako etnograf, pedagog, członek Polskiego Towarzystwa Krajobrazowego, redaktor „Ziemi”, „Słownika Geograficznego Państwa Polskiego”. Ostatnio, w setną rocznicę jego urodzin, w Muzeum Historycznym Miasta Tarnobrzega otwarto wystawę poświęconą jego życiu i pracy.

Część druga zawiera biografię dr. Michała Marcza. Urodził się 20 września 1886 r. w Grywałdzie koło Nowego Targu. Po ukończeniu szkoły średniej rozpoczął studia historyczne i geograficzne na Uniwersytecie Jagiellońskim, w czasie których podjął pierwsze prace z dziedziny bibliotekarstwa i etnografii. Podjęcie ich wiązało się nie tylko z zainteresowaniami dr. M. Marcza, ale także z koniecznością zarobkowania. Po uzyskaniu absolutorium zatrudnił się jako archiwista-bibliotekarz u hrabiego Jana Tarnowskiego w Dzikowie. Cały czas organizował prace oświatowe na rzecz okolicznej ludności, prowadził kursy dla analfabetów, pracował jako nauczyciel. Jednocześnie publikował swe prace z historii i kultury dotyczące Dzikowa i okolic. Podczas swego pobytu u Tarnowskich zinwentaryzował i skatalogował księgozbiór biblioteki opracowując katalog alfabetyczny i rzeczowy (katalogi te spłonęły podczas pożaru zamku w 1927 r.). Oprócz działalności bibliotekarskiej i publicystycznej M. Marczak pracował w Radzie Gminy Dzikowa i Kuratorium Okręgu Szkolnego we Lwowie. W 1930 r. dr Marczak opuścił Dzików i przeniósł się do Brześcia nad Bugiem, gdzie powierzono mu stanowisko kierownika oświaty pozaszkolnej, wizytatora Polesia i kierownika Centralnej Biblioteki Pedagogicznej. Natomiast od 1934 r. pracował w Warszawie jako bibliotekarz oraz kierownik Pracowni Oświaty dla Dorosłych w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Po II wojnie światowej, kiedy upaństwowiono zbiory, a Tarnowscy opuścili Dzików, dr Marczak został mianowany kustoszem biblioteki, archiwum i zbiorów muzealnych. Zmarł nagle 18 listopada 1945 r. Według wersji oficjalnej przyczyną śmierci był atak serca, ale autor opierając się na relacjach świadków wysuwa wniosek, iż mógł on zostać pozbawiony życia, gdy bronił księgozbioru przed zniszczeniem i kradzieżą.

Postaci dr. Michała Marcza poświęcono kilkanaście wspomnień, nekrologów i biogramów m.in. w *Słowniku pracowników książki polskiej*, a ostatnio w *Słowniku historyków polskich*. Decyzją Rady Miasta Tarnobrzega imieniem dr. M. Marcza nazwano jedną z ulic osiedla Dzików,

a w 50 rocznicę jego śmierci w zamku dzikowskim odsłonięto pamiątkową tablicę. W części tej autor zamieścił również wiele fragmentów listów i dokumentów dotyczących omawianej postaci.

Część trzecią publikacji stanowią aneksy. Są to trzy prace samego Michała Marcza: *Biblioteka Tarnowskich w Dzikowie*; *Zbiory Archiwalne hr. Tarnowskich w Dzikowie* oraz *Memoriał w sprawie potrzeb dla zbiorów w zamku dzikowskim oraz sprawozdanie z obecnego ich stanu i prac w tychże zbiorach za czas od września 1939 do października 1945*, pismo Ireny Dekutowskiej – szefa referatu Kultury i Sztuki w Tarnobrzegu w sprawie zabezpieczenia zbiorów biblioteki i zamku w Dzikowie po roku 1945; petycja wdowy po Michale Marcza, Marii Marczakowej do powiatowej Rady Narodowej w Tarnobrzegu z prośbą o przyznanie dożywotniego zasiłku. Prace te stanowią uzupełnienie biografii dr. Marcza. Nie wiadomo jednak, jakie powody kierowały autorem przy doborze tychże materiałów do aneksów.

W części czwartej autor zamieścił obszerną bibliografię, w której zastosował podział na archiwa, relacje i opracowania. Wadą tego spisu są nieokładne opisy bibliograficzne, zwłaszcza w odniesieniu do artykułów. Autor często nie podaje stron, na których są one zamieszczone.

Całość publikacji uzupełniają fotografie dr. Marcza, jego rodziny oraz dokumentów z nim związanych.

Renata Malesa

Henryk Baranowski: Bibliografia miasta Torunia. T. 2. 1972–1993 wraz z uzupełnieniami. Toruń 1996, 335 s.

Toruń należy do tej nielicznej grupy miast polskich, które posiadają swoją bibliografię. Zawdzięcza to Henrykowi Baranowskiemu, byłemu pracownikowi Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu, niestrudzonemu autorowi wielu cennych prac bibliograficznych o charakterze lokalnym i regionalnym. Wydana przez niego w 1972 r. *Bibliografia miasta Torunia* doprowadzona do roku 1971, spotkała się z życzliwym przyjęciem ze strony środowiska naukowego i została wysoko oceniona.¹ Duże zainteresowanie bibliografią spowodowało potrzebę jej dalszego kontynuowania. Zestawienia piśmiennictwa dotyczące Torunia za okres 1972–1989 ogłosił Baranowski w czterech częściach w „Roczniku Toruńskim”.² Korzystanie z nich było niewygodne z racji rozproszenia materiałów, stąd też zrodziła się myśl skomasowania zestawień i opublikowania w formie książkowej w postaci drugiego tomu *Bibliografii miasta Torunia*. Ze wstępu dowiadujemy się, że oprócz samej komasacji bibliografię uzupełniono pozycjami z okresu sprzed 1972 roku, a przede wszystkim z lat 1990–1993.

Zasady opracowania metodycznego *Bibliografii miasta Torunia 1972–1993*, w stosunku do tomu pierwszego, pozostały w zasadzie bez zmian. Odnosi się to do zasad doboru materiału i selekcji, układu i indeksu. Również warsztat bibliograficzny stanowi w przeważającej części kontynuację wcześniej wykorzystanych wydawnictw i źródeł bibliograficznych. Wśród najważniejszych autor wymienia: bieżącą bibliografię narodową (*Przewodnik bibliograficzny, Bibliografia zawartości czasopism*), bieżącą bibliografię historii polskiej i bibliografię historii Pomorza Wschodniego i Zachodniego. Ponadto przejrzano toruńską prasę codzienną, katalog regionalny Wojewódzkiej

¹ H. Baranowski, *Bibliografia miasta Torunia*, Warszawa 1972, 214 s. Rec.: Heise A., „Ostdeutscher Literatur-Anzeiger” Jg. 19: 1973 H. 3 s. 104–105; Kasprzyk J., „Rocznik Kujaw i Pomorza”, t. 8: 1973/1974, s. 230–231; [Labuda Gerard] G. L., „Studia Źródłoznawcze”, t. 20: 1976, s. 265–266; Maisel W., „Zapiski Historyczne”, t. 39: 1974 z. 1 s. 123–125.

² H. Baranowski, *Bibliografia miasta Torunia: materiały z lat 1972–1974 oraz uzupełnienia z poprzednich lat*, „Rocznik Toruński” 1975, t. X, s. 333–361; *illum*, z lat 1975–1978, *ibidem*, 1979, t. XIV, s. 43–86; *illum*, z lat 1979–1983, *ibidem*, 1986, t. XVII, s. 281–357; *illum*, z lat 1984–1989, *ibidem*, 1991, t. XX, s. 296–390.